

Dilimizdeki Ses Olayları (Ses Bilgisi Kuralları)

İçindekiler

- Dilimizdeki Ses Olayları (Ses Bilgisi Kuralları)
- Ses Olaylarının Nedenleri
- Ses Olaylarının Sebepleri Nelerdir?
- Diğer Ses Olayları Kuralları

1- Bugün, Türkçe kelimelerimizde uzun sesli yoktur. Soslilerimiz, kelimelerde aynı veya orta uzunluktadırlar. Sonradan Türkçeleşmiş kelimeler katip,tesir, tevil, askeri, iktisadi... bu kurala uymaz. Bazı kişilerin yapısı gibi gelişü güzel yabancı veya Türkçe kelimeleri yersiz olarak uzatmak veya kısaltmak doğru değildir. Hâtıra (doğrusu hatıra), hulâsa (doğrusu-hulâsa) şakaa (doğrusu-şaka), tesir (doğrusu teesir) dir.

Türkçe kelimelerdeki bazı sesliler, konuşmada isteği veya duyguyu ifade etmek için uzun söyleyebilirler. Yazık, Yook, olmadı, Uzuuun, konuştuun, kardeşiiim, güzeel gibi.

2- Türkçe kelimelerde O ve O seslileri, sadece ilk hecede bulunurlar. Koyun, oluk, bölük... gibi -yor eki bu kuralın dışındadır,-yor bir ek olarak kalmıştır.

3- Türkçe'de j sessizi yoktur. Jandarma, Jale, Japon gibi kelimeler Türkçe ve başka dillerden girmiş Türkçeleşmiş kelimelerdir.

4- Türkçe kelimelerde genel olarak f sessizi yoktur. Kelimelerimizdeki f' lere yansımalar dır of, öf, caf cuf, fısıltı, üflemek, fiskos rastlanır b) b, p veya e ensizleri f ye çevrilmiş kelimelerde Öbke üvke, uvmak > ufalamak, yubka > yufka, hoşab > hoşaf, çirk-âb > çirkef, lokomotive > lokomotif. Bunlar dışındaki f li kelimeler yabana asıllıdırlar.

5- Türkçe kelimelerde genel olarak h sessizi yoktur. Bugün bazı kelimelerimizde gönden h sessizi eskiden kalın k sessizi idi. İstanbul ağzı k. lan sonradan h ye çevrilmiştir. Kanı > Hani, kangı > hangi, daki > dahi, kalun > hatun... gibi.

- Türkçe bazı ünlemlerde ve yansımalarda h sessizine rastlanır, hay, hey, hınkı, hışirtı,

hırhır... gibi.

6- Türkçe kelimelerin başında c sessizi bulunmaz, ancak yansımalarında bulunur. Cızırtı, cırlak, civciv, cıvıdamak., gibi.

7- “ğ” sessizi, Türkçe kelimelerin başında hiç bulunmaz.

8- ı ve r sessizleri, Türkçe kelimelerin başında bulunmazlar, ancak pek az yansımalarında bulunurlar. Lıkır lıkır, lokur, lokur, lop, löpür, löpür, rap rap... gibi.

9- “m” sessizi genel olarak, Türkçe kelimelerin başında bulunmaz, ancak bazı yansımalarında, [mi soru edatı](#)nda ve m’ li tekrarlarında bulunur, mışıl mışıl, mırıldanmak, melemek, miyavlamak, mama, kitap mitap, kapı, mapı... gibi.

- Azeri lehçesinde kelime başlarında “m” ye fazlaca rastlanır, men > ben, min > bin, mengiz > beniz, minmek > binmek... gibi.

10- “d” sessizine Türkçe kelimelerin başında ancak ne sorusunda, ne ile yapılmış [birleşik kelimelerde](#) ve birkaç yansımada rastlanır, niçin, nasıl, neerede, neden, neyse, nice, [ninniler](#), nine, niye... gibi.

11- v sessizi genel olarak Türkçe kelimelerin başında bulunmaz. Ancak şu hallerde bulunabilir.

a) Yansımalarda: vız, vızıltı, vızır, vızır, vınnr... gibi.

b) [Doğu Lehçesinde](#) b sessizinin [Batı Lehçesinde](#) ve ye çevrildiğini gördüğümüz kelimelerde: barmak > varmak, birmek > virmek, bar > var... gibi vurmak kelimesinin aslı vurmaktır. Baştaki v sonradan türemiştir.

Ses Olaylarının Nedenleri

Ses Olaylarının Sebepleri Nelerdir?

Türkçede meydana gelen ses olaylarının birtakım sebepleri vardır. Bu sebepler aşağıda sıralanmıştır:

a) Dilin Ses Özellikleri

Başka dillerden dilimize giren kelimelerde meydana gelen değişiklikler, Türkçenin ses özelliklerinin zorlayıcılığının sonucudur. Örneğin, Arapça “kalb” kelimesi Türkçede sonda yumuşak ünsüz bulunamayacağı için “kalp” şeklinde geçmiştir.

b) Başka Seslerin Etkisi

“Yaşıl” kelimesinin “yeşil”e dönüşmesi de “y* ve sesinin inceltici etkisinden dolayıdır. Türkçede bazı sesler yanlarında bulunan sesleri etkileyerek onları değiştirirler veya kendine benzetirler. Mesela, “anbar” kelimesindeki “b” sesi, yanında bulunan “n” sesini kendisi gibi bir dudak ünsüzü olan “m”ye dönüştürmüş ve kelime “ambar” şekline dönüşmüştür.

c) Zayıf Sesler

Örnekler:

ağabey > âbi

“ğ, h, l, n, r, y, z” ünsüzleri ve “ı” ünlüsü dilimizin zayıf sesleridir. Bu zayıf sesler, yanlarında bulunan bazı seslerin çeşitli değişikliklere uğramalarına sebep olmaktadır.

inan- > inan- pek iyi > peki postahane > postane

ç) Vurgu:

Örnekler

gelme-yor > gelmiyor

Türkçede orta hece vurgusu genellikle zayıf olduğu için bu hecede bulunan ünlüler bazen daralır bazen de düşer.

nerg-de > nerde tasarı-la- > tasarla-

d) Söyleyiş Güçlüğü ve Kakafoni

Türkçede bir kelimedede bazı seslerin yan yana gelmesi hem söyleyiş güçlüğü meydana getirir hem de kulakta tırmalayıcı (rahatsız edici) bir etki uyandırır. Bu gibi durumlar [ses olaylarına](#) yol açar.

Örnekler

küçük-cük > küçücük

ufak-çık > ufacık

büyük-çek > büyücek

Diğer Ses Olayları Kuralları

12- “z” sessizi, Türkçe kelimelerin başında ancak bazı yansımalarda bulunur. zıpzıp, zıplamak, zır zır, zınlı, zonklamak... gibi.

13- Türkçe’de kelime veya hece sonunda b c d g sessizi bulunmaz.

14- Aynı ses baskısı altında iki seslinin birbiriyle sıkı sıkıya birleşip bir tek ses vermesi olayına **DİFTONG** denir. Yabancı asıllı kelimelerde görülür. (ses olayları)

15- Türkçe’de, kök şeklindeki kelimelerde sessizler ikizleşmesi yoktur. [Eski](#)

Türkçede ikki, sekkiz, ottuz, bugünkü Türkçede de anne gibi kelimelerde ikizleşme görülür. Eski kelimelerin iki, sekiz, otuz olduğunu, ana kelimesinde İstanbul ağzında ane sonrada enne ye çevrildiği görülür. Dilimiz sessizler ikizleşmesinden hoşlanmaz. Yabancı kelimelerdeki ikizleşmeyi de bozar.

hammam > hamam, hammal > hamal, kassap > kasap, niyyet > niyet, kerte > kere... gibi.

16- Türkçe kelimelerin veya hecelerin başında iki sessiz bulunmaz. Başında iki sessiz bulunan yabancı kelimeleri dilimiz, ya bu sessizlerin arasına bir sesli getirmek, ya da başa bir sesli eklemek suretiyle Türkçeleşti meye çalışır, groş (islâvca) > kuruş, kravat > kırvat, tren > tiren, stasyon > istasyon, statistik > istatistik... gibi.

17- Türkçe'de kelime veya hece sonunda ancak çift sessizler bulunabilir, iç (ölç), ik (ilk, kalk), ıp (alp), Lt (alt), nç (güvenç), nk (denk), ip (sarp), ıs (sarmak), at (ust), şh (hişt, pişt) gibi.

Dilimiz yabancı dilden giren kelimelerdeki çift sessizler bulunan sessizleri araya bir sesli gelmek suretiyle ayırmıştır.

18- Türkçede kelime veya hecenin sonunda hiçbir zaman üç sessiz yan yana bulunamaz.

19- Türkçe kelimelerin içinde, ikisi önceki biri sonraki hecenin malı olmak üzere üç sessiz yan yana bulunabilir. Korkmuş ürktü, sürçtü, sarsmak... gibi.

Dilimize başka dillerden giren yabancı asıllı kelimeler günlük hayatımızın bir parçası olmuş, dil onları benimsemiş, millet olarak kullanıyorsak o kelimeler Türkçeleşmiş sayılır. Bu tür kelimelere Türkçeleşmiş Türkçe kelimeler denir.